

AZ EURÓPAI UNIÓ KOHÉZIÓS POLITIKÁJÁNAK HATÁSA A REGIONÁLIS FEJLETTSÉGI KÜLÖNBСÉGEK ALAKULÁSÁRA

Zsúgyel János

egyetemi adjunktus

Európa Gazdaságtana Intézet

Az Európai Unió regionális politikájának történeti fejlődése

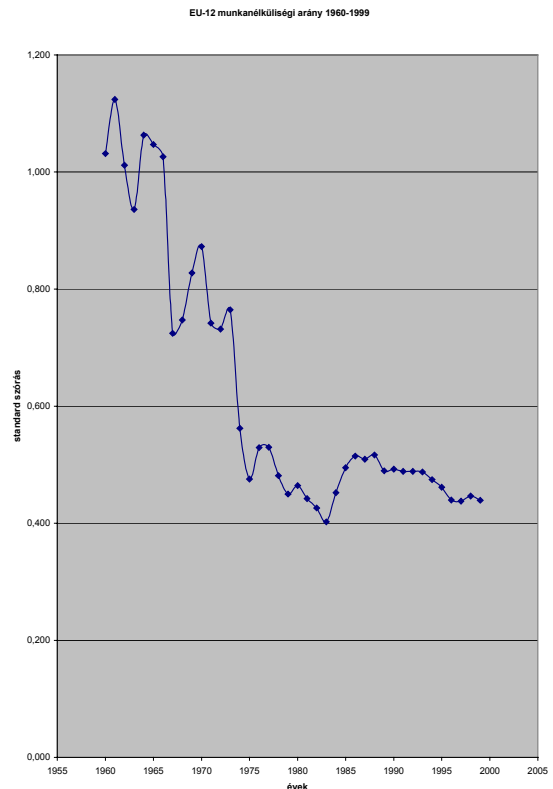
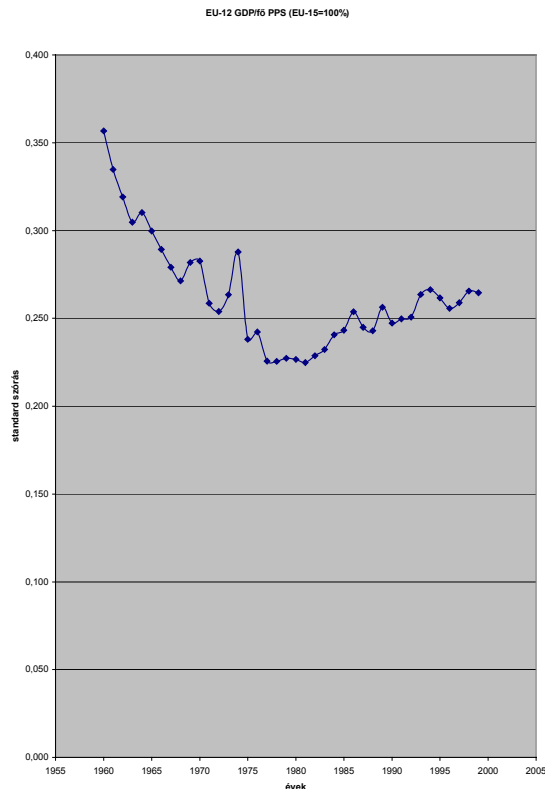
Az Európai Gazdasági Közösséget (EGK) megalapító Római Szerződés az EGK célkitűzéseit általánosan fogalmazza meg. A gazdasági tevékenységek harmonikus fejlődését, a folyamatos és kiegyensúlyozott növekedést és az életszínvonal emelkedésének előmozdítását közösségi célként fogalmazták meg, azonban ennek elérése érdekében a regionális fejlesztési politika szükségessége nem merült fel. Az alapító tagállamok döntéshozói ekkor még a töretlen gazdasági fejlődés 50-es években átélt folyamatára alapozva úgy gondolták, hogy a gazdasági növekedés önmagában képes a területi egyenlőtlenség fokozatos felszámolására.

A területi fejlettségi különbségek kiegyenlítésére vonatkozó közös politika kialakítására az észak-európai államok 1973. évi csatlakozását követően került sor. 1975-ben megkezdte működését az Európai Regionális Fejlesztési Alap. Ez az alap a tagállamok regionális fejlesztési céljaihoz kapcsolódóan kiegészítő pénzügyi forrásokat biztosított. Az 1981-1986 években végrehajtott déli bővítést követően Görögország, Spanyolország és Portugália csatlakozása tette elengedhetlenné a tagállamok közötti fejlettségi különbségek csökkentésére irányuló politika intézményesítését. Az Egységes Európai Okmány 1987. évi életbe lépésével a Római Szerződést kiegészítették a gazdasági és szociális kohézióról szóló fejezettel. E fejezet előírásainak megfelelően közösségi politika szintjére emelkedett az országok és régiók közötti gazdasági fejlettségi különbségek mérséklése, ami mára fokozatosan a Közösség egyik legfontosabb és legtöbb forrást felemésztő politikájává vált.

A kohéziós politika célkitűzései és hatékonysága

A kohéziós politika az egyes tagállamok közötti fejlettségi különbségek mérséklésére irányul. A kohéziós politika keretében azok a tagállamok részesülhetnek támogatásban, amelyeknél az egy főre eső vásárlóerő-paritásos GDP nem éri el a közösségi átlag 90%-át. Vizsgálatunk célja a kohéziós politika hatékonyságának megítélése. Tekintettel arra, hogy a közösségi intézkedések hatása közvetlenül nem ítélt meg, ezért a makrogazdasági mutatók alakulásán keresztül kíséreljük meg a közösségi politika hatását követni.

Az Európai Bizottság publikálta a vásárlóerő-paritásos GDP egy főre eső értékének hosszú távú idősorát, mely az Európai Unió 2000. évi 15 tagállamának átlagához viszonyítva közli az egyes tagállamokra vonatkozó értéket. Az értékek standard szórásának változását az alábbi diagramm mutatja be:

1. ábra: A GDP/fő standard szórásának alakulása
2. ábra: A munkanélküliségi arány standard szórásának alakulása

A számítás és az 1. ábra alapján megállapítható, hogy az 1955-75 közötti években a mutató standard szórásának alakulása alapján közelített fejlettségi különbségek jelentősen mérséklődtek, de 1975-1985 között a fejlettségi különbségek lényegében stagnáltak, majd 1985-től kezdődően újból növekedésnek indultak.

Célszerűnek tűnt annak a vizsgálata, hogy a munkanélküliség mutatójának vizsgálata alapján a területi fejlettségi különbségek változásának fenti tendenciái megerősítést nyernek-e? A 2. ábra alapján megállapítható, hogy az 1980-as évekig a mutató értéke jelentősen csökkent, majd ezt követően napjainkig a mutató stagnálással jellemezhető kis mértékű ingadozása érzékelhető.

Összefoglalóan megállapítható tehát, hogy a makrogazdasági mutatók alakulása alapján nem érzékelhető a kohézió erősödése az Európai Unió tagállamai között. A meglévő fejlettségi különbségek a kiválasztott két mutató standard szórásának alakulása alapján a kohéziós politika alkalmazásának időszakában növekedtek, illetve stagnáltak. Ugyanakkor az is megállapítható, hogy a közösségi regionális politika kialakítását megelőző időszakban a fejlettségi különbségek jelentős csökkenése következett be, feltehetőleg az ebben az időszakban érzékelhető folyamatos gazdasági növekedés hatása miatt is.

Kísérlet a kohéziós politika hatásainak elkülönítése a bővítési folyamat hatásaitól

Az előbbi fejezetben bemutatott hosszú távú elemzés megállapításai több szempontból kiegészítésre szorulnak. A hosszú távú elemzés keretében olyan időszakok követték egymást, melyekben a regionális fejlesztési politika érvényesülésének eltérő feltételei

jelentkeznek. Az 1955-1975 közötti időszakban egyáltalán nem jelentek meg a Közösség szintjén a regionális fejlesztési szándékok, így a makrogazdasági mutatók alakulását feltehetően erőteljesebben alakították a közös piac és a vámunió megteremtésére összpontosító közösségi szándékok. Ezen kívül az érintett, csaknem fél évszázados folyamatot jelentősen befolyásolta a Közösség bővítésének három hulláma, az északi, a déli és az 1995-ben végrehajtott ún. stratégiai bővítés, melynek során a kiemelt fejlettségű Svédország, Finnország és Ausztria felvételére került sor. Megállapítható, hogy a regionális fejlesztési politika hatásainak a bővítés hatásainak elkülönítésre alkalmas leghosszabb időszak 1986-1995 között volt. Ebben az időszakban a Közösségnek 12 tagállama volt, ezért a makrogazdasági mutatók alakulását nem torzítják a bővítés hatásai, ugyanakkor a kohéziós politika az időszak teljes tartama alatt deklarált politikaként jelentkezett az EGK-ban, szemben az 1973-1985 közötti szintén bővítéstől mentes időszakban, amikor a regionális fejlesztési politika alapvetően a kialakítás időszakában volt és alapvetően informális jelleggel működött.

A regionális fejlettségi különbségek alakulása az 1985-1995 közötti időszakban

Az egy főre eső GDP alakulását az 1. számú táblázat mutatja be:

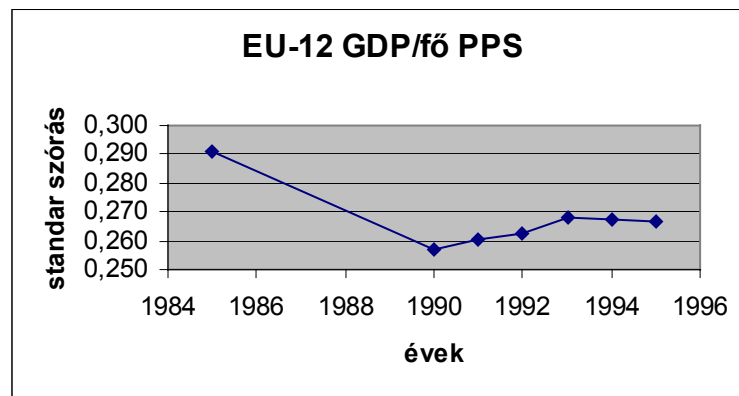
GDP/fő ország	1985	1990	1991	1992	1993	1994	1995
B	13246	15303	15486	15684	15412	15726	15995
DK	14331	15302	15469	15447	15627	16259	16645
D	12036	13586	15261	15475	15193	15584	15839
EL	6888	8467	8721	8700	8678	8827	8983
E	8900	10947	11196	11243	11093	11305	11604
F	14249	16024	16148	16226	15948	16296	16584
IRL	8366	10522	10794	11218	11584	12409	12396
I	13111	15124	15296	15355	15120	15401	15837
L	18243	20917	21876	22338	22947	23493	23893
NL	13128	14711	15046	15239	15239	15662	15926
P	6753	8737	8937	9106	9122	9201	9415
UK	12518	14465	14175	14050	14309	14816	15121
EU-12	12015	13829	14282	14364	14242	14597	14894

Az 1. számú táblázat adatainak elemzését a 2. számú táblázat mutatja be:

	1985	1990	1991	1992	1993	1994	1995
maximum	18243	20917	21876	22338	22947	23493	23893
minimum	6753	8467	8721	8700	8678	8827	8983
átlag	11814	13676	14034	14174	14189	14581	14853
szórás	3436	3516	3656	3717	3799	3895	3966
st. szórás	0,291	0,257	0,261	0,262	0,268	0,267	0,267
terjedelem	11489	12450	13155	13638	14269	14665	14910
EUR 90%	10814	12446	12854	12927	12818	13138	13405
EUR 110%	13217	15212	15711	15800	15666	16057	16383
gyak.(<EUR90%)	4	4	4	4	4	4	4
gyak.(>EUR90% és <EUR110%)	4	4	6	6	6	5	5
gyak.(>EUR110%)	4	4	2	2	2	3	3

A 2. számú táblázat adatai alapján megállapítható, hogy a relatív fejlettségi különbségek mérésére alkalmazott standard szórás mutató értéke a kezdeti csökkenés után az időszak második felében növekedésnek indult, majd az induló értéknél alacsonyabb szinten stabilizálódott. Ugyanakkor megállapítható, hogy a közösségi átlag 90%-át el nem érő országok száma változatlanul négy, s az ebben a csoportban szereplő tagállamok köre változatlan, tehát nem sikerült az érintett 4 ország relatív elmaradottságát felszámolni, ugyanakkor a közösségi átlag 110%-át meghaladó országok csoportja előbb 4-ről 2-re, majd 3-ra változott. Ez azt jelenti, hogy az élbolyban haladó országok csoportja az időszak második felében, vélhetően a kohéziós politika ellenére is szaporodott. Érdekes megfigyelni, hogy Németország bővítése a relatív fejletlen keleti tartományokkal nem vezetett a GDP/fő mutató relatív romlásához, hiszen Németország mutatójának értéke éppen 1990-től haladja meg a közösségi átlagot.

A GDP/fő standard szórás mutatójának alakulását a 3. ábra szemlélteti:

3. ábra: A GDP/fő standard szórásának alakulása 1985-1995

A munkanélküliség mutatójára vonatkozóan hasonló elemzést végeztem. A 3. számú táblázat tartalmazza a munkanélküliségi arány értékeit az egyes országok vonatkozásában.

munkanélüliségi arány

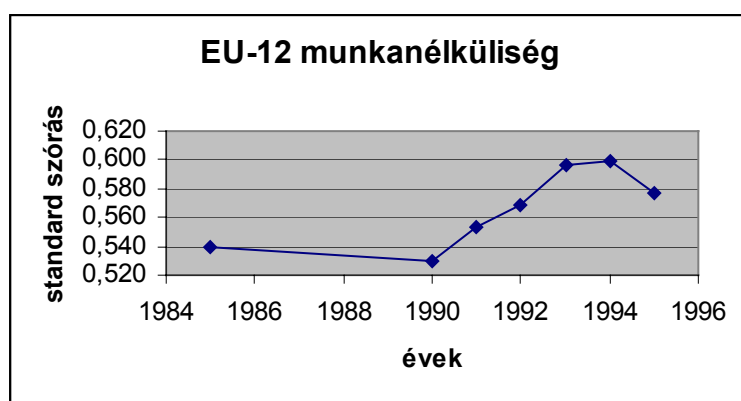
ország	1985	1990	1991	1992	1993	1994	1995
B	0,13	0,08	0,08	0,07	0,09	0,11	0,10
DK	0,08	0,09	0,10	0,10	0,12	0,09	0,08
D	0,07	0,05	0,06	0,07	0,08	0,10	0,09
EL	0,08	0,08	0,08	0,09	0,09	0,10	0,10
E	0,28	0,19	0,19	0,22	0,29	0,32	0,29
F	0,11	0,10	0,10	0,11	0,13	0,14	0,13
IRL	0,22	0,16	0,19	0,18	0,18	0,17	0,14
I	0,10	0,11	0,11	0,10	0,11	0,13	0,13
L	0,03	0,02	0,01	0,02	0,02	0,04	0,03
NL	0,12	0,08	0,08	0,06	0,07	0,08	0,08
P	0,10	0,05	0,04	0,04	0,06	0,07	0,08
UK	0,13	0,07	0,09	0,11	0,12	0,11	0,10
EU-12	0,13	0,11	0,11	0,11	0,13	0,14	0,13

	1985	1990	1991	1992	1993	1994	1995
maximum	0,28	0,19	0,19	0,22	0,29	0,32	0,29
minimum	0,03	0,02	0,01	0,02	0,02	0,04	0,03
átlag	0,12	0,09	0,09	0,10	0,11	0,12	0,11
szórás	0,07	0,05	0,05	0,05	0,07	0,07	0,06
st. szórás	0,539	0,530	0,553	0,568	0,597	0,599	0,577
terjedelem	0,24	0,18	0,18	0,20	0,26	0,28	0,26
EUR 90%	0,12	0,09	0,10	0,10	0,12	0,13	0,12
EUR 110%	0,15	0,12	0,12	0,13	0,14	0,16	0,15
gyak.<EUR90%)	8	8	7	7	8	8	8
gyak.>EUR90% és <EUR110%)	2	2	3	3	2	2	3
gyak.>EUR110%)	2	2	2	2	2	2	1

A 3. számú táblázat adatai alapján megállapítható, hogy a relatív fejlettségi különbségek mérésére alkalmazott standard szórás mutató értéke a kezdeti csökkenés után az időszak második felében növekedésnek indult, majd az induló értéknél magasabb szinten stabilizálódni látszik.

Megállapítható, hogy a közösségi átlag 90%-át el nem érő országok száma változatlanul nyolc, ugyanakkor a közösségi átlag 110%-át meghaladó országok csoportja az időszak végére 2-ről 1-re változott. Tekintettel arra, hogy a munkanélküliség esetében a kedvezőtlen érték a közösségi átlagot meghaladó érték, ezért a folyamatot úgy lehet értelmezni, hogy a standard szórás értékének enyhe növekedése ellenére a kiugróan kedvezőtlen értékkel rendelkező országok száma az időszak utolsó évében csökkent. Ez annál is kedvezőbb tendencia, mivel a munkanélküliségi arány mutatója az Európai Unióban nemzetközi összehasonlításban kiemelkedően magas, és a 90-es években romló tendenciájú.

A munkanélküliségi ráta standard szórás mutatójának alakulását a 4. ábra szemlélteti:

4. ábra: A munkanélküliségi arány standard szórásának alakulása 1985-1995 között

Összefoglalóan megállapítható, hogy a kohéziós politika hatásosságát és eredményességét a kiválasztott makrogazdasági mutatók alapján nem sikerült alátámasztani. Természetesen ez nem jelenti a kohéziós politika hatástalanságát, hiszen nincs arra vonatkozó információ, hogy a kohéziós politika intézményesülése nélkül az egyes tagállamok közötti területi fejlettségi különbségek hogyan alakulhattak volna.